

депривації та тривожності підлітка-колоніста передбачає нейтралізацію різноманітних психологічних бар'єрів як внутрішню перешкоду психологічної природи, що заважає неповнолітнім засудженим успішно адаптуватися до умов відбування покарання, підтримувати партнерські (а не дискримінаційні й сегрегаційні) комунікативні контакти з іншими засудженими, правильно сприймати вимоги, що ставляться до них із боку адміністрації, а також будувати позитивні й оптимістичні перспективи розвитку їхньої особистості.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гошовський Я. Ресоціалізація депривованої особистості : [монографія] / Я. Гошовський. – Дрогобич : Коло, 2008. – 480 с.
2. Димитров А. Основы пенитенциарной психологии : [учеб. пособие] / А. Димитров, В. Сафронов. – М. : Московский психолого-социальный институт, 2003. – 176 с.

3. Масагутов Р. Показатели агрессивности у заключенных юношей с различным статусом в неформальной иерархии воспитательной колонии / Р. Масагутов, С. Еникополов // Психологический журнал. – 2004. – Т. 25. – № 1. – С. 119–123.

4. Пенитенциарная психология, педагогика и совершенствование организации воспитательной работы с осужденными в ВТК : [метод. рекоменд. по подготовке слушателей к семинар. и практ. занятиям] / под ред. В. Синева, В. Кривуши. – К. : РИО КИВД при УАВД, 1993. – 120 с.

5. Пирожков В. Криминальная психология. Психология подростковой преступности / В. Пирожков. – М. : УРАО, 2000. – 350 с.

6. Робоча книга пенітенціарного психолога / за заг. ред. В. Синьова, В. Медведєва. – К. : МП Леся, 2000. – 224 с.

7. Mudrak I. The theoretical empirical analysis of the phenomenon of adolescents' anxiety in penal institutions of Ukraine / I. Mudrak // Scientific issue of education, knowledge, law and management. – Lodz : Fundacja «Oswiata i Nauka Bez Granic PRO FUTURO», 2013. – № 4(1). – S. 198–203.

УДК 159.922.6:2

ОСОБЛИВОСТІ РЕЛІГІЙНОСТІ В РІЗНИХ ПЕРІОДАХ ДОРΟΣЛОСТІ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АСПЕКТ

Проць О.І., к. психол. н.,
доцент кафедри психології

Львівський національний університет імені Івана Франка

У статті аналізуються особливості релігійності в період дорослості. На основі проведеного дослідження доведено, що релігійність і релігійні уявлення людини на різних етапах дорослості (ранній, середній та пізній дорослості) відрізняються між собою.

Ключові слова: дорослість, рання дорослість, середня дорослість, пізня дорослість, релігійність, релігійні уявлення.

В статье анализируются особенности религиозности в период взрослости. На основе проведенного исследования доказано, что религиозность и религиозные представления человека на разных этапах взрослости (ранней, средней и поздней взрослости) отличаются между собой.

Ключевые слова: взрослость, ранняя взрослость, средняя взрослость, поздняя взрослость, религиозность, религиозные представления.

Prots O.I. FEATURES RELIGIOSITY IN DIFFERENT PERIODS OF ADULTHOOD: A COMPARATIVE ANALYSIS

This article analyzes the features of religiosity during adulthood. Based on the research proved that religion and religious beliefs of man in various stages of maturity (early, middle and late adulthood) differents.

Key words: adulthood, early adulthood, middle adulthood, late adulthood, religion, religious understanding.

Постановка проблеми. У переломні часи історії, у періоди невідомості та змін у країні в людей закономірно підвищується тривожність, невпевненість у майбутньому, відсутнє відчуття захищеності. Усі ці чинники, очевидно, спонукають людину активно шукати допомоги й психологічної підтрим-

ки в доступних для неї сферах, однією з яких може стати релігія.

Релігія автоматично пропонує особистості вектор для її спрямованості, відповідно, для поведінки й діяльності. Релігія додає впевненості, долає тривогу, забезпечує відчуття захисту, що дуже нагадує той захист,

який людина отримувала в дитинстві від люблячих батьків. Психологічного захисту з боку релігії людина особливо очікує тоді, коли захисту з боку соціальних державних інститутів не відчуває [8, с. 15–23]. Нині, коли Україна продовжує відстоювати здобуту незалежність уже військовим шляхом зі значними людськими втратами, рівень невпевненості в майбутньому, страх за рідних і близьких в українців суттєво зріс. Вважаємо, що саме це зумовило той факт, що кількість віруючих в Україні останнім часом стрибкоподібно зросла. Так, згідно з даними центру Разумкова в 2013 р. кількість осіб, які вважали себе віруючими, склала 67% респондентів, а вже в 2014 р. число віруючих зросло до 76% опитаних [7].

Крім того, згідно з дослідженнями 2013 р. релігійність осіб в Україні має певні тенденції. Так, рівень релігійності серед жінок (75%) є вищим, ніж у чоловіків (57%); рівень релігійності зростає за віком; рівень релігійності серед жителів сільської місцевості (71%) переважає над рівнем релігійності тих, хто мешкає в містах (65%); з підвищенням освіти знижується рівень релігійності осіб: серед досліджуваних із вищою освітою до віруючих віднесли себе 65% опитаних, серед респондентів із середньою та середньою спеціальною освітою віруючими себе вважають 67% опитаних, а серед осіб із неповною середньою освітою свою приналежність до релігії відзначили 76% осіб [3].

Постановка завдання. Отже, релігія для людини має важливе психологічне значення. Релігійність і релігійна свідомість є невід'ємною часткою свідомості людини. Водночас недостатньо досліджено питання, яким чином різняться (і чи взагалі різняться) окремі аспекти релігійності та релігійних уявлень у дорослих осіб на різних етапах дорослості. Відповідно, метою статті стало вивчення особливостей релігійності в період дорослості, з'ясування специфіки релігійності та релігійних уявлень у період ранньої, середньої й пізньої дорослості.

Виклад основного матеріалу дослідження. Релігійність людини можна трактувати як ціннісно-орієнтаційну спрямованість особистості, суб'єктивну якість свідомості індивіда, його внутрішню здатність до реалізації релігійних установок (А. Колодний, Б. Лобовик). Релігійність людини – багатогранне поняття, що охоплює ступінь, міру вираження релігійності, її рівень, специфіку характеру. Ступінь релігійності – це показник, що демонструє міру засвоєння людиною або спільнотою (релігійною групою) релігійних ідей, правил, цінностей, норм. Тобто ступінь релігійності демонструє величину вираження

необхідних релігійних ознак. Рівень релігійності – поняття, яке відображає певну величину та силу розповсюдження релігії (релігійних компонентів, властивостей, ознак) серед населення (села, міста, регіону, країни), соціально-демографічних груп (осіб із різним соціальним статусом, професіями, різних статі, віку, рівнем освіти тощо). Характер релігійності людини – компонент релігійності, за допомогою якого можна визначити специфічні особливості, можливі відмінності та індивідуальні особливості релігійності, релігійних уявлень, розуміння релігійних понять, релігійних почуттів і релігійно зумовлених емоційних станів у віруючих у межах однієї релігії та серед віруючих, які є представниками різних релігій і релігійних учень [2, с. 277–278]. Також Б. Колодний та А. Лобовик пропонують трактування релігійності як психологічного поняття: «Релігійність – це підсумок власних шукань індивіда, його релігійне самовизначення, засвоєння релігійних цінностей» [2, с. 277–278]. Отже, поняття релігійних уявлень, розуміння природи Божественного світу є складовими поняття «релігійність».

Релігійність і релігійні уявлення людини починають формуватись досить рано за умови відповідного соціального оточення (насамперед віруючої сім'ї) [10, с. 175–197]. До періоду дорослості особистість формується остаточно. Відповідно, до віку дорослості сформованою є також сфера ціннісних орієнтацій, моралі, релігійності (або ж сформована арелігійна чи атеїстична позиція) релігійних уявлень і переживань.

Період ранньої зрілості, який припадає на вік 20–25 років, характеризується основною потребою – отриманням можливості переживання різного досвіду в емоційному аспекті, моральності, сексуальному житті [4, с. 282–285]. Відповідно до стадій психосоціального розвитку, виокремлених Е. Еріксоном, у цьому віковому періоді (20–25 років) людина переживає своєрідний внутрішній конфлікт між «інтимністю» та «ізоляцією» [6, с. 242–243]. Як зазначає Г. Гжимала-Мосчинська, образ Бога, якого людина приймає або не приймає, залежить від успішності проходження саме цієї стадії [9, с. 75–79]. Так, якщо в молодій людини сформувалася «інтимність», вона оцінюватиме Бога більше в позитивних якостях (як милосердного, доброго); якщо ж сформовано схильність до відчуження та «ізоляції», людина розумітиме Бога як такого, який зовсім не цікавиться нею, є відстороненим від неї та її потреб і проблем, а також такого, який карає. Очевидно, довіряти Богу та звертатися до нього людина вважатиме марним [9, с. 77–82].

Віковий етап 40–60 років – це так званий період зрілості людини [4, с. 310]. Ключовою проблемою при цьому є формування власного способу функціонування в межах родини й суспільства. Результати реалізації цієї потреби виявляються у формуванні позиції творчої активності, турботи та піклування про інших [6, с. 232–233]. Інакше, у разі проходження внутрішнього конфлікту в напрямі «стагнації», людина думає та турбується лише про себе, орієнтується на власну владу, матеріальний добробут, свої потреби й бажання.

Релігія може іноді мимоволі обтяжувати формування позиції опіки й турботи про інших, яка є однією з умов гармонійного функціонування в суспільстві. Так відбувається тоді, коли дитину занадто рано захоплюють до жертвовної посвяти заради інших, без шансу пережити почуття турботи інших за власну особу. Здійснення заповіді «люби ближнього свого як себе самого» стає в житті такої людини безпредметною порокою [9, с. 89–101].

У періоді ранньої дорослості (у віці 21–40 років), а також зрілості (40–60 років) уявлення про Бога й релігійність людини є відносно незмінними, стійкими та стабільними. У період ранньої зрілості (21–40 років), а також середньої зрілості (40–60 років) образ Бога також характеризується стійкістю й незмінністю. На той час уже чітко викристалізованою та відносно стабільною є релігійна позиція, яка може бути різноманітною: чітко визначення себе як віруючої чи невіруючої людини, визначене й стійке бачення себе як представника конкретної релігії або навіть конфесії, власна переконаність в атеїстичній позиції чи стабільна позиція релігійної байдужості. Зміни в релігійності, незважаючи на зазначену її стійкість, все-таки трапляються. Проте вони зумовлюються не віковими особливостями, а радше життєвими обставинами. Також може спостерігатися посилення або послаблення релігійних переживань. Це зумовлюється також винятково кризовими життєвими обставинами й особливостями виходу з них. За виникнення проблемних ситуацій людина звертається до Бога (через релігійні обряди, молитву з особистим проханнями) і намагається отримати допомогу від Нього (іноді як єдиного способу вирішення проблеми або додаткового способу разом з іншими шляхами її розв'язання), і в разі позитивного вирішення кризової ситуації людина отримує позитивне підкріплення й посилення релігійності. У разі ж небажаного, неприємного розв'язання проблемної життєвої ситуації людина може відчувати власну покинутість Богом, небажання Бога вирішувати її проблеми, допомагати,

брати участь у її житті. Це може призвести до образу на Абсолют або ж зумовити позицію подальшої недоречності у зверненні до Бога через розуміння власної слабкості («я слабкий, нікчемний, Бог не помічає мене, я не вартий Його піклування й опіки»).

Остання стадія життя людини (від 60 років і до кінця життя) – це стадія підсумовування та оцінювання прожитого життя (старість) [4, с. 323]. Реалізація цього етапу сприяє утворенню зв'язків між поколіннями, що полягає в переданні молодим власної життєвої мудрості, важливих ідей, тривалих і вічних цінностей. Саме релігія, особливо в разі негативної оцінки прожитого життя, дає можливість старшим людям віднайти свою вартість, змиритись і достойно прийняти факт неминучої смерті [6, с. 233–239]. У віці від 61 року (вік пізньої дорослості) людині притаманно підсумовувати власне життя з подальшим його оцінюванням. Релігійність цього вікового етапу називають есхатологічною [10, с. 143–154].

Есхатологічна релігійність – це релігійність, у якій людина здійснює підготовку до смерті: намагається проаналізувати помилки власного життя та вибачитися за них. Іноді єдиним, у кого вона може попросити вибачення за власні помилки й отримати прощення за них, є Бог. Нерідко релігійність на цьому віковому етапі суттєво посилюється. Це зумовлюється відчуттям неминучого наближення смерті, довершеності земних справ, тому релігія дає своєрідні гарантії на вічне життя. Страх перед смертю людина намагається подолати через віру в Бога, через можливість отримати життя після смерті, що пропонує практично кожна релігія.

З метою дослідження особливостей релігійності осіб у різні періоди дорослості було проведено емпіричне дослідження, під час якого опитано 97 осіб. Усі досліджувані вважають себе віруючими й приналежними до християнської релігії. Належність до конфесії не враховувалась. Серед досліджуваних 35 осіб віку ранньої дорослості (21–40 років), 30 досліджуваних віку зрілості, або середньої дорослості (41–60 років), та 32 респонденти віку пізньої зрілості (старості). Серед досліджуваних віку пізньої зрілості було залучено 61–74-річних чоловіків і жінок. Розподіл опитаних усіх вікових етапів дорослості за статтю є таким: 50 жінок і 47 чоловіків. Під час проведення дослідження було застосовано різні методики.

Застосована **методика Д. Хутсебаута** [1] включає такі шкали:

– «Беззастережна наївна віра» – вказує на віру людини у вищі сили за будь-яких умов та віру у все, чого вимагає релігія. Людина,

яка вірить, нічого не ставить під сумнів і не намагається осмислити жодних релігійних моментів раціонально, дотримуючись принципу «віра доказів і пояснень не потребує»;

– «Послідовна віра» – характеризує сильну віру людини в Бога, проте з одночасним розумінням того, що багато християнських догм, правил і вимог є створеними людьми, тому потребують раціонального підходу, а не сліпого наслідування;

– «Надмірна критика релігії» – виражає критичне ставлення людини до вимог релігії. Таке критичне ставлення межує з невірою. Людина не вважає себе атеїстом, проте скептично ставиться до релігії та її вчень;

– «Віра за наявності доказів» – характеризує людину, яка нічого проти релігії не має, проте звертається до релігії лише тоді, коли знаходить логічні й раціональні пояснення для неї [1].

Також було використано **адаптований варіант методики Є. Шимолона** [1], що охоплює шкали «Синівство», «Невільництво» та «Захоплення», які відображають власну позицію у «взаємодії» з Богом. Шкала «Синівство» демонструє ставлення людини до Бога як до батька: людина відчуває Його турботу, зацікавленість у ній, відчуття Його допомоги за потреби, любов до людини та критичне ставлення до неї в разі непослуху. Водночас людина усвідомлює вищість Бога і Його волю, яка впливає на її життя, тому намагається не гнівити Його, а бути покірною та люблячою дитиною (як перед добрим батьком). Шкала «Невільництво» дає змогу визначити переживання людиною себе самої перед Богом як цілком залежної, «маленької», несамоїсної та слабкої істоти, кожна дія чи думка якої перебуває під суворим контролем та оцінкою Бога. Життя людини також є повністю під Його контролем, тому необхідно ставитись до Бога як до непередбачуваного, владного й сильного володаря. Шкала «Захоплення» відображає високий рівень поваги до Бога, відсутність страху, а також наявність здивування перед Його величиною й неземною красою, орієнтацію на Його ідеали та моральні норми, закріплені християнською релігією [1].

Застосована під час емпіричного дослідження **методика рівня релігійності Ю. Щербатих** [5] включає такі шкали: «Релігія як філософська концепція», «Ставлення до магії», «Підтримка й розрада», «Наявність зовнішніх ознак релігійності», «Інтерес як до псевдонауки», «Тенденція вірити в Творця», «Релігійна самосвідомість», «Релігія як зразок моральних норм».

Провівши дослідження, підрахувавши результати та здійснивши їх математико-

статистичний аналіз, ми виявили, що в період ранньої дорослості (21–40 років) в осіб домінує розуміння себе перед Богом із позиції «Невільництво» (середнє значення в групі осіб ранньої дорослості складає 45 балів за максимально можливих 70 балів). Тобто в період ранньої дорослості люди насамперед схильні ставитись до Абсолюту як до такого, що вимагає від них виконання певних правил (у разі приналежності людини до релігії), робить людину обмеженою у своїх діях, не досить вільною в реалізації власних потреб і бажань. Молода людина відчуває, що повинна перебувати в певних «межах», які накладає на неї релігія. Незважаючи на те, що основними соціальними завданнями цього вікового етапу є професійне (кар'єрне) становлення та створення сім'ї (і відповідне засвоєння батьківської чи материнської ролі), все-таки це вік, коли в людини залишається високим бажання насолоджуватись життям, розважатись, а релігійні приписи дещо «пригальмовують» реалізацію таких бажань.

У більш пізньому віці, у період зрілості (середньої дорослості), що припадає на вік 41–60 років, домінуючим переживанням себе перед Абсолютом виступає «Захоплення» (середнє значення за шкалою «Захоплення» методики Є. Шимолона у вказаній групі складає 49 за максимально можливою значення 70). Такий результат свідчить, що в осіб 41–60 років домінує схильність переживати трепет перед Творцем, особи віку середньої дорослості відчувають трепет перед Всемогутнім. Пов'язуємо це з тим, що в цьому віковому періоді в людей ускладнюються суспільні завдання, з'являється низка проблем життєвого характеру, водночас виникають перші проблеми зі здоров'ям вікового характеру, гостро може поставати проблема самотності, особливо це стосується осіб, які переживають синдром «пустого гнізда», коли діти створюють власні сім'ї та покидають батьківську сім'ю, у якій вирости. На цьому етапі з'являється розуміння, що безмежних можливостей попереду немає, різко змінювати щось у житті здебільшого вже немає сенсу. Тому у вирішенні проблем люди частіше звертаються до релігії, до надприродних сил, до Бога. Тобто частота й кількість «звернень» до релігії на цьому віковому етапі зростає через життєву необхідність. Відповідно, особливо трепетним буде ставлення до Творця, який усе тримає під своїм контролем, у тому числі життя й проблеми людини. У разі бажаного та успішного виходу з конкретної життєвої ситуації людина буде схильною переживати особливу силу й могутність Бога, а отже, захоплюватиметься ним.

У віці пізньої дорослості, що припадає на період з 61 року до кінця життя людини, домінуючим переживанням себе перед Творцем є «Синівство» (середнє значення за шкалою «Синівство» методики Є. Шимолона у вказаній групі складає 54 бали за максимально можливого значення 70 балів). На перший погляд цей результат не є очікуваним, оскільки передбачає розуміння людиною себе перед Богом як його дитини, підвладної Йому. Здавалося б, з дорослішанням людини схильність до розуміння себе перед Творцем із позиції синівства, навпаки, мала б знижуватись. Проте такий результат можна пояснити тим, що саме з віком людина особливо потребує чиеїсь опіки, чого часто недостатньо отримує від оточуючих (батьків, яких або вже немає, або вони похилого віку та самі потребують опіки, дітей, які мають свою сім'ю й опікуються власними дітьми, шлюбного партнера). Водночас у цьому віковому періоді людина усвідомлює неминучість смерті, а тому особливо гостро потребує захисту й повної опіки (відчутти власне синівство) від Бога, що дає їй відчуття захищеності та впевненості в тому, що її життя не перерветься після біологічної смерті її тіла.

Схильними мати критичні зауваження до релігії («Надмірна критика релігії», середнє значення 6 із 10) та схильними «Вірити за наявності доказів» (середнє значення 6 із 8) є особи у віці ранньої дорослості. Пояснюємо це схильністю до раціональності, доведення, що була особливо активно виражена в попередньому (юнацькому) віці та не втрачає своєї актуальності у віці ранньої дорослості.

У період зрілості (середньої дорослості) домінуючими показниками релігійності, згідно з результатами досліджень за трьома методиками, є «Релігія як філософська концепція» (середнє значення 5 із максимально можливих 10 балів) та «Релігія як зразок моральних норм» (середнє значення 5 із максимально можливих 10 балів), а також «Послідовна віра» (6 із 8 балів). На цьому віковому етапі, з одного боку, релігійні норми виступають своєрідним життєвим вектором, а з іншого – немає ні критики релігії, ні релігійної беззастережності, проте домінує бажання осмислення релігії, осягнення її філософських категорій.

Для осіб віку пізньої зрілості на перший план у їх релігійності виходять «Беззастережна віра» (середнє групове значення 6 із максимально можливого 8), «Підтримка й розрада» (середнє значення 7 із 10 балів) та «Потреба вірити в Творця» (середнє значення 7 із 10 балів). Очевидно, ці показники яскраво демонструють бажання при-

мириться із Творцем та отримати від Бога захист.

Схожу тенденцію демонструє порівняльний аналіз, що здійснювався на основі критерію Шеффе. Так, статистично достовірними виявилися відмінності в групі осіб віку пізньої дорослості порівняно з групами осіб ранньої та середньої дорослості за показниками «Беззастережна віра»: $p=0,82$ в осіб старше 61 року порівняно з 41–60-річними ($p=0,0002$) та 21–40-річними ($p=0,0001$).

Статистично значуща відмінність за критерієм Шеффе простежується за шкалою «Віра за наявності доказів». Так, навіть особи віку ранньої дорослості, які вважають себе віруючими, значно більше схильні отримати докази й наукові підтвердження своїм віруванням порівняно з особами середньої та пізньої дорослості (у групі осіб 21–40 років $p=0,621$, тоді як у групі осіб 41–60 років $p=0,0003$, а в осіб 61 року та старших $p=0,0001$).

Висновки. Таким чином, особливості релігійності з віком справді зазнають змін. Так, у дорослому віці релігійність різниться в людей 21–40 років, 41–60 років та 61 року й старших. В осіб ранньої дорослості, які вважають себе віруючими, домінує ставлення до релігії, що передбачає доказовість, а також певна критичність. У період середньої дорослості з'являється потреба філософського осмислення релігійності, а також використання релігійних ідей як зразка для наслідування й еталону моралі. У віці пізньої дорослості найважливішою ознакою релігійності є беззастережність.

Перспективними напрямками подальших досліджень може стати аналіз вікової специфіки релігійності людини в контексті особистісних характеристик. Доречним також було б проведення лонгітюдного дослідження, що дасть змогу проаналізувати зміну (або, навпаки, засвідчити стійкість і незмінність) релігійних уявлень в одній і тій же групі досліджуваних.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Крупська О. Релігійні уявлення осіб юнацького віку: адаптація методик Є. Шимолона та Д. Хутсебаута / О. Крупська // Збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка АПН України / за ред. С. Максименка. – Т. VII. – К., 2006. – Вип. 6. – С. 151–157.
2. Релігієзнавчий словник / ред.-упоряд. : А. Колодний, Б. Лобовик. – К. : Четверта хвиля, 1996. – 392 с.
3. Релігійність українців: рівень, характер, ставлення до окремих аспектів церковно-релігійної ситуації і державно-конфесійних відносин (результати загальнонаціонального соціологічного дослідження) // Національна безпека і оборона. – 2013. – № 1(138). – С. 15–41.

4. Савчин М. Вікова психологія / М. Савчин, Л. Василенко. – К. : Академвидав, 2006. – 360 с.
5. Тест для определения структуры индивидуальной религиозности Ю. Щербатых [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.no-stress.ru/testy/religiousness.html>.
6. Хьелл Л. Теории личности / Л. Хьелл, Д. Зиглер. – СПб. : Питер, 2000. – 606 с.
7. Биченко А. Церква залишається інститутом найвищої довіри, – експерт центру Разумкова / А. Биченко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://risu.org.ua/ua/index/all_news/community/social_questioning/56424.
8. Черній А. Релігієзнавство : [посібник] / А. Черній. – К. : Академвидав, 2003. – 352 с.
9. Grzymała-Moszczyńska H. Religia a kultura: wybrane zagadnienia z kulturowej psychologii religii / H. Grzymała-Moszczyńska. – Kraków : Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, 2004. – 247 s.
10. Vergote A. The religious man. A psychological study of religious attitudes / A. Vergote. – Dublin : Gill and Macmillan, 1969. – 306 p.
11. Walesa Cz. Rozwój religijności małego dziecka / Cz. Walesa // *Życie i myśl*. – 1978. – № 4. – S. 24–50.

УДК 159.9

ДОСЛІДЖЕННЯ ВЛАСТИВОСТЕЙ ОБДАРОВАНОЇ ОСОБИСТОСТІ

Ренжин П.П., здобувач
кафедри педагогічної та вікової психології

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки

У статті проаналізовано особистісно-диференційний підхід до дослідження властивостей обдарованої особистості. Розкрито загальні особливості особистості, які характеризують більшість осіб із підвищеними можливостями.

Ключові слова: *особистість, обдарованість, особливість психосоціального розвитку, успішність, обдаровані діти.*

В статье проанализирован личностно-дифференциальный подход к исследованию свойств одаренной личности. Раскрыты общие особенности личности, которые характеризуют большинство лиц с повышенными возможностями.

Ключевые слова: *личность, одаренность, особенность психосоциального развития, успешность, одаренные дети.*

Renzhin P.P. RESEARCH OF PROPERTIES OF THE GIFTED PERSONALITY

The article analyzes the personality differential approach to the study of the properties of gifted person. Disclosed common personality traits that characterize the majority of those with elevated capabilities.

Key words: *personality, gift, feature of development, success, gifted children.*

Постановка проблеми. Сьогодні не викликає сумнівів важливість і необхідність організації цілісної системи роботи з обдарованими особистостями, орієнтованої на створення для них режиму найбільшого емоційного сприяння.

Емоційна енергія, яка накопичується особистістю, проте не використовується суспільством, починає шукати вихід і проявляється, як правило, у деструктивній поведінці, емоційних зривах, нервово-психічних розладах, соціальних страхах тощо. Проте лише багатий емоційний світ, широка палітра емоційних переживань можуть забезпечити ту саму творчість у діяльності, яка так необхідна сучасному суспільству.

Навіть найбільш видатні здібності, наявні в особистості, не є прямим і достатнім показником її майбутніх успіхів, успішності

її самореалізації. Це передбачає необхідність розгорнутого аналізу мотиваційних та емоційних факторів, особистісних особливостей людей, які мають великі здібності.

Емоції відіграють важливу роль у психічному розвитку особистості. Водночас специфіка розвитку емоційної сфери залишається недостатньо вивченою. Думки вчених щодо цілої низки цих проблем є дискусійними.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Найважливішою характеристикою особистості з проявами обдарованості В.С. Юркевич [1] вважала особливу систему цінностей, позавікову вразливість і пов'язану з нею підвищену емоційну чутливість, особливу самооцінку (часто дуже високу, у надто емоційних осіб – суперечливу й нестабільну: від дуже високої до дуже низької, залежно від випадку), внутрішній